

Prof. Dr. Marcel Tolcea
Universitatea de Vest Timișoara

Elemente de redactare a textului jurnalistic

Rândurile de fața au două “ținte” distincte. Cum este și firesc, ele se adresează mai întâi studenților-pacienți din anii I și II. “Pacienți”, fiindcă rolul profesorului de scriitură ar putea fi asimilat – mult prea adesea – cu cel al unui psiholog sau psihiatru în luptă cu unele obsesii, manii. În cazul nostru este vorba de compunerile din liceu, exprimările împopoțănate ca un brad de Crăciun ori frazele interminabile.

În al doilea rând, aceste rânduri se adresează și editorilor, tuturor celor care au ca sarcină redacțională editarea, ameliorarea articolelor, pregătirea lor pentru tipar.

Și ar mai trebui spus, la capătul acestor rânduri, că nu am dorit să culpabilizăm nici persoane, nici publicații, nici canale mediatice, nici stiluri de a face presă. Am dorit, pur și simplu, să atragem atenția că, dincolo de orice reușită, dincolo de orice articol senzațional, se află, totuși, limba română. Oricât de patetic ar părea că sună această ultimă frază!

I. Prejudecăți și nuanțări

“Un bun jurnalist trebuie să știe să scrie”. Gândesc și rostesc această frază nu numai cei din afara breslei jurnaliștilor, ci chiar și unii dinlăuntrul ei. O banalitate, un truism, dar și o jumătate de adevăr ce au făcut carieră.

În primul rând, ține de natura evidenței că un jurnalist ar trebui să știe să scrie de vreme

ce el transmite o informație prin intermediul unui text jurnalistic. Exagerând puțin, este ca și cum ai spune că, de pildă, pentru a fi un bun tâmplar trebuie, întâi, să ai două mâini și să vezi bine.

O jumătate de adevăr, în al doilea rând, fiindcă problema se complică în momentul în care încercăm să aflăm ce se înțelege prin sintagma “a ști să scrii”. Pe câți părinți nu i-am auzit spunând cu nedisimulată mândrie despre copiii lor că “au talent la română”?! Pe câți studenți nu i-am auzit exclamând admirativ despre cutare cum că știe să vorbească frumos la examene, chiar dacă nu a căzut pe subiect?! Sau, luându-vă complici, câte puzderie de cuvinte “frumoase” nu v-au parazitat și dv. auzul fără ca ele să transmită ceva sau fără să vă ajute să înțelegeți ce spune reporterul? Câte tone de adjective și de superlative absolute nu v-au intoxicat începând cu ineptele culegeri de comentarii literare¹ și sfârșind cu așa -numitele “reportaje de suflet”?

Dar ce înseamnă “a scrie bine” în jurnalistică?

Înainte de încerca un răspuns, ar trebui făcute unele corecții la această prejudecată:

1. Spune-mi pentru cine scrii ca să-ți spun cum să scrii!

În primul rând, formula “a scrie bine” nu se poate aplica la modul general. Câmpul scriiturii jurnalistice este diversificat, eterogen. Este o diversitate ce ține cont, mai întâi, de publicul căruia i se adresează. Unul este lexicul unui cotidian ca “Adevărul”, altul este cel al unor săptămânale ca “Dilema” sau “22”; un fond de cuvinte, o anume sintaxă folosește “Cașavencu” sau “Capital”, o altă configurație lexicală adoptă “Fotbal Vest” sau “Ea”. Tot așa, într-un anume fel scrie/vorbește un reporter de presă audio-vizuală și într-altul un reporter de presă scrisă. Dacă primul este cu precădere atent să folosească propoziții/fraze cât mai scurte ori repetă voluntar anume date, nume, indicii pentru a se întipări în auz, cel de-al doilea își poate permite o frază mai amplă și evită repetițiile, fiindcă ele ar fi un semn de stângăcie stilistică.

În fine, de la știre, la anchetă, la reportaj sau editorial, diferă nu numai modul de structurare, dar și “instrumentarul”. Astfel, “marele reportaj” sau editorialul folosesc “unelte” îndeobște interzise celorlalte genuri cum ar fi metafora, comparația, epitetul rar, oximoronul², antifraza³ etc., în vreme ce prezența figurilor de stil enumerate mai sus ar fi de neimaginat într-o știre.

1 Autorul acestor rânduri solicită – mai în glumă, mai în serios – o hotărâre de urgență a Ministerului Educației cu privire la interzicerea **Comentariilor literare** care – în marea majoritate a cazurilor - nu numai că smintesc mintea elevilor, dar constituie și flagrante cazuri de furt intelectual.

2 Reunirea a două calități ontologic opuse: întuneric luminos, căldură de gheață etc.

3 Întrebuintarea unui cuvânt cu sens opus: “E deștept de nu mai poate!”

Așadar, am putea deduce din cele de mai sus o primă nuanțare cu privire la scriitura jurnalistică:

A SCRIE BINE ÎNSEAMNĂ A SCRIE ADECVAT: ADECVARE LA PUBLIC, LA CANALUL MEDIATIC ȘI LA EXIGENȚELE GENULUI.

Acest lucru înseamnă că, LA MODUL GENERAL, ÎN ABSTRACT, SINTAGMA “A SCRIE BINE” ESTE FĂRĂ SENS!

2. Mai degrabă detectiv decât filolog.

În 1990, când am condus primele publicații, mi-am dat repede seama că o publicație bine scrisă nu este, neapărat, și una citită. Am realizat că oamenii nu citesc presa pentru stilul unuia sau altuia dintre jurnaliști, ci pentru informația pe care o caută. Între un editorial, spre exemplu, de Octavian Paler, impecabil scris, și dezvăluirile spectaculoase ale unui obscur cvasiagramat, cei mai mulți dintre cititori îl vor prefera pe ultimul. Ceea ce înseamnă că genurile informative vor fi întotdeauna mai solicitate decât cele de opinie. Înțelegerea acestei relații – simple și pragmatice – zdruncină o altă prejudecată bine înșurubată cu privire la valoarea în sine a scriiturii.

ORICAT DE BINE AR SCRIE CINEVA DESPRE UN ANUME SUBIECT, DACĂ ACEL SUBIECT NU INTERESEAZĂ, ACEL TEXT NU ARE NICI O VALOARE JURNALISTICĂ.

Un stil impecabil aplicat unei teme anoste este un eșec garantat. La fel cum un subiect senzațional tratat superficial, incomplet este, la rândul-i, un alt tip de eșec jurnalistic..

Un articol incomplet atrage atenția mai întâi datorită carențelor de informare și nu datorită carențelor stilistice.

Dar nu orice eveniment interesează, nu orice fapt aparent ieșit din comun are impactul așteptat. După cum sub o întâmplare sau o informație aparent banale se pot ascunde lucruri senzaționale. Cum le putem observa? Ține de talentul, de spiritul de observație și de perspicacitatea jurnalistului de a descoperi evenimentul, de a face deducțiile logice, de a detecta contradicții sau de a semnaliza asemănări acolo unde, îndeobște, o persoană obișnuită nu observă

nimic.

Ceea ce înseamnă, că adesea, scrutarea informației de către jurnalist se aseamănă cu cea a unui ofițer de detectiv.

3. Jurnalistul nu este o pasăre cântătoare!

Așa s-ar putea rezuma o altă prejudecată cu privire la scrisul jurnalistic. Explicitată, o asemenea metaforă vrea să spună că nici un jurnalist profesionist nu scrie un articol dintr-o dată, fără nici un efort, așa cum scoate un tril o pasăre cântătoare. Un bun articol – de fapt orice articol – presupune un laborios proces de elaborare, de rescriere și nuanțare ori de adecvare la diverse condiții. (Pascaline Oury, 1992, pp. 21-23, David Randall, 1998, pp.138-139) În mare, aceste etape ar fi:

- a. selectarea informațiilor;
- b. alegerea unghiului de abordare;
- c. scrierea unei prime variante;
- d. conceperea unui “atac” sau “intro”⁴;
- e. redactarea textului: semnele de punctuație, adjectivele, concordanța timpurilor, corecturi stilistice;
- f. titrarea⁵.

Conștientizarea faptului că un articol nu este scris, nu se poate scrie dintr-o dată este foarte importantă pentru tinerii jurnaliști. Ei scapă astfel de o inhibiție ce se instalează după mai multe încercări, FIRESC ratate, de a scrie bine din prima încercare.

Articolul este refăcut de mai multe ori nu doar de autor, ci și de editor. Editorul nu numai că intervine stilistic, ci, mai ales, nuanțează, contextualizează, dă tonul exact al unor nuanțe. Un bun editor poate atenua un impact nedorit sau potența un efect. Dintre “armele” eficiente, eufemismul și sinonimia sunt cele mai folosite.

Astfel, un ziar apropiat de PNȚCD va scrie “Petre Roman, furios pe decizia Convenției”, în timp ce unul apropiat de PD va sinonimiza subtil “Petre Roman, mâhnit de decizia

⁴ “Atacul” sau “intro”-ul este paragraful introductiv ce determină interesul cititorului. Subiectul este tratat, între alții, de Marc Capelle, 1996, p.70, și David Randal, 1998, pp. 165-171.

⁵ Asupra redactării stilistice vom reveni, detaliat, în următorul volum al Manualului.

Convenției”.

Emisiunea TVR1 dedicată Ministerului Apărării sinonimizează emfatic un substantiv care ar trebui să rămână neutru: armată. Sinonimul “oștire” are o bogată ereditate istorică și are implicită ideea de victorie, de vitejie. Invers, un sinonim depreciativ este “odraslă”, “progenitură”. În cazul copiilor fostului prefect Răducănoiu, presa a folosit doar “odrasle” ratând din start neutralitatea.

II. Etapele redactării textului jurnalistic

1. Caracteristicile stilului jurnalistic

Deși am dorit ca acest capitol să fie un ghid, un *vademecum*, adică să fie cât mai practic și cu cât mai puține referiri teoretice, unele trimiteri la o bibliografie fundamentală sunt de neocolit. Astfel, unul dintre cei mai prestigioși autori americani de manuale de jurnalism, Curtis D.MacDougall (1982, p. 136), scrie: “*stilul jurnalistic se caracterizează printr-o sintaxă concentrată, prin alegerea cuvântului clar, concret și activ precum și a detaliului obiectiv. De asemenea, stilul jurnalistic are ca tendință eliminarea bruiajului semantic*”.

Planul ce precede capitolul **Stilul jurnalistic** cuprinde, *in nuce*, cam tot ce se poate spune despre subiect:

A. Concizia:

1. Eliminarea cuvintelor de prisos;
2. Detaliilor de prisos;
3. Propozițiilor de prisos și frazelor de prisos;
4. Redundanțelor;
5. Simplitatea;
6. Raportul just diateză activă – diateză pasivă;
7. Sublinierea și accentuarea corecte.

B. Evitarea banalităților:

1. A figurilor de stil;
2. Clișeele și platitudinilor;
3. Personificărilor uzate prin abuz;

4. Obscurităților academice.

C. Formule ale lizibilității:

1. Fraze și propoziții scurte;
2. Cuvinte simple.

D. Semantica.

De evitat:

1. Cuvinte nefamiliare;
2. Conotații;
3. Reclamă deșănțată;
4. Cuvinte evaluative.

În cele ce urmează vom atinge toate punctele de mai sus nu în ordinea enumerată, ci urmând, pas cu pas, procesul editării unui articol. Și vom începe cu ceea ce am spus la început în legătură cu selecția informației, tocmai fiindcă, înainte de “a ști să scrie”, jurnalistul alege DESPRE CE scrie.

2. Structurarea informației

Sau despre cum, la început, jurnalistul sculptează în piatra documentării.

Pentru studenți, să presupunem că textul de mai jos reprezintă documentarea pe care va trebui să o transformați într-un articol. Pentru jurnaliști, să presupunem că textul de mai jos ajunge pe masa dv. de editor și că, fiind articolul unui debutant, va trebui să aveți mai multă răbdare cu el. Adică să îl rescrieți.

“Fondul mutual ARDAF

Cel mai tânăr și, în același timp, cel mai dinamic fond

Motivul pentru care i-am solicitat o întrevedere doamnei Steluța Racolța, membră în Consiliul de conducere al Fondului Mutual ARDAF, a fost, inițial, aflarea veștii despre înființarea Asociației Naționale a Organismelor Colective de Investiții în Valori Mobiliare și a

Societăților de Administrare din România – ANOCISAR, înființare care a avut la bază inițiativa Fondului Mutual ARDAF – FMA.

Discuția a debutat, însă, cu o veste bună: Fondul Mutual ARDAF a primit vineri, 3 noiembrie a.c., autorizația definitivă de funcționare din partea Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare – CNVM, autorizație cu numărul D.242/3.11.1995. “Până acum am avut autorizația prealabilă nr. D.160/15.09.1995, acordată pe baza celor patru contracte ferme ale Fondului: de constituire, de depozitare, de administrare și de distribuire”, ne spunea doamna Steluța Racolța. “Față de aceste documente, după o lună de funcționare, conform cerințelor CNVM, am depus liste cu primii 50 de investitori, contractele de plasamente și calculul prețului de emisiune al titlurilor de investiție ARDAF – T.I.A. Acestea au fost validate, având în vedere că erau conforme cu Ordonanța nr. 24/1993, și am primit astfel autorizația definitivă. Și pentru că o avem, ne permitem să vă prezentăm ultimele date despre evoluția Fondului Mutual ARDAF, după două luni de funcționare: data începerii activității – 4.09.1995; numărul de localități din țară unde se efectuează operațiuni la Fondul Mutual ARDAF – 56; numărul de investitori care au subscris la Fondul Mutual ARDAF – 19848 persoane fizice, 39 persoane juridice; numărul de titluri de investiție ARDAF vândute în perioada de funcționare – 4 842 810; valoarea activelor nete la 31.10.1995 – 53 367 672 084 lei; prețul titlurilor de investiție ARDAF la data de 31.10.1995 – 11 200 lei; prețul titlurilor de investiție ARDAF la data de 9.11.1995 – 11 450 lei; evoluția rentabilității titlurilor de investiție ARDAF în perioada menționată: rentabilitatea lunii septembrie – 6%; rentabilitatea lunii octombrie – 5,66%; rentabilitatea totală, calculată prin raportarea la valoarea nominală, este de 14,5%; rentabilitatea calculată corespunde unei dobânzi bancare anuale de 72%”.

Prima observație este că jurnalistul nu este hotărât ce vrea și că derutează cititorii. Aceștia, deja pregătiți să afle ce e cu ANOCISAR, citesc cu un paragraf mai jos că va fi vorba despre altceva. Apoi ar mai trebui spus că “vestea bună” e pentru ARDAF, dar pentru aceiași cititori este cam indiferentă. Asta în ceea ce privește atitudinea jurnalistului. Cât despre celelalte lucruri, mai întâi ar trebui să ne hotărâm

Ce dăm afară? Care sunt detaliile de prisos?

Primul lucru important pe care orice jurnalist trebuie să îl știe se referă la faptul că **datele de uz intern – tipuri și numere de documente, numere de înregistrare etc. – nu au nici o relevanță pentru cititori**. Ele se invocă doar atunci când avem de-a face cu un litigiu sau dovedesc ceva important. Așadar, în textul de mai sus următoarele informații nu prezintă nici un interes pentru cititori: numărul autorizației, cele patru tipuri de contracte, cerințele CNVM, numărul Ordonanței.

Cum adevăm cifrele ?

Dar avalanșa de date nu se oprește la datele de uz intern. Cifrele invocate au o precizie care nu aduce nici un plus de informație: “19 848 persoane fizice” (prepoziție “de” este aici obligatorie!) se redactează “circa 20 000 de persoane”; după cum și cifra 53 367 672 084 este greu de urmărit, drept pentru care ar trebui scris “peste 53 de miliarde”.

Un caz mai aparte este cel al celor “56 de localități din țară”. Avem două soluții. Prima, și cea mai la îndemână, ar fi să redactăm “aproape 60 de localități” sau “aproximativ 60 de localități”. A doua – “peste 50 de localități”. Deși, la o privire superficială, prima variantă ar părea mai adecvată, a doua variantă are un avantaj definit de psihologi drept “accent ascendent”: prepoziția “peste” are o mai mare putere, este pozitivă, urcătoare, în timp ce adverbele “aproape” și “aproximativ” sunt descrescătoare.

ATENȚIE: NORMA GRAMATICALĂ CERE SĂ SE SCRIE ÎN LITERE NUMERALELE PÂNĂ LA ZECE. DUPĂ MODELUL ANGLO-SAXON, ÎN PRESA ROMANEASCĂ APAR TOT MAI FRECVENT GRAFII DE TIPUL “6 HOȚI AU FOST ARESTAȚI”. DEOARECE FACE MAI RAPIDĂ PERCEPEREA INFORMAȚIEI, CONSIDERĂM CĂ O ASEMENEA GRAFIE ESTE ADECVATĂ ÎN TITLURI. PENTRU CORPUL ARTICOLULUI AM FI DE PĂRERE CĂ ESTE MAI POTRIVITĂ SCRIEREA NUMERALELOR RESPECTIVE ÎN LITERE.

EXCEPȚIE: “5 000 000 \$ pentru Hagi” pe manșeta unei publicații sportive este un titlu mai de efect decât “5 milioane de dolari pentru Hagi”. Aceasta înseamnă că, atunci când este vorba despre o sumă apreciabilă de bani, cititorul are curiozitatea și răbdarea de a “descifra” (sic!) cifra.

O problemă serioasă pentru lizibilitatea textului, adică pentru perceperea și înțelegerea lui dintr-o dată, este aglomerarea cifrelor. Suntem bombardați cu cifre atât de minuțios detaliate cu referire la activitățile fondului, iar reperele cronologice apar, la rândul lor, ca o înșiruire ceva mai greu de decriptat: 3.11.1995, 4.09.1995, 9.11.1995. Fiindcă se știe că este vorba de anul 1995, anul poate dispărea după prima menționare. Apoi, în loc de cifrele corespunzătoare lunilor, mult mai firesc ar fi fost să apară numele acestora. Cine are vreme, cine poate, atunci când citește o astfel de exprimare a datei, să “traducă” simultan informația astfel camuflată?!

Stângace, din punctul de vedere al eficienței mesajului, este și ultima parte a articolului, referitoare la evoluția rentabilității. De fapt, cititorul nu știe ce înseamnă “evoluția rentabilității”, procentele calculate de la lună la lună sunt prea abstracte, iar sintagma “calculată prin raportare la valoarea nominală” nu are nici un sens pentru el. Ceea ce îl interesează este cât câștigă dacă va cumpăra titluri de investiție la ARDAF. Deci, propoziția “rentabilitatea calculată corespunzătoare unei dobânzi bancare anuale de 72 %” spune tot ce ar fi vrut să spună de la “evoluția rentabilității...”.

Este prima comparație lămuritoare, prima contextualizare a cifrelor cu care autorul ne-a intoxicat. Ironia face că această ultimă propoziție să fie, de fapt, motivul pentru care cineva ar citi acest “articol”. Este o informație instrumentală – care arată ce folos are cititorul de pe urma ei - pe care jurnalistul sau editorul ar trebui să o facă încă mai clară: “Asta înseamnă că, după un an, o investiție la ARDAF, spre exemplu de 1 milion, crește la 1 720 000 de lei”.

Desigur că ceea ce este mai important nu se așază la finele articolului, pentru că există riscul ca articolul să nu fie parcurs până la sfârșit. În titrarea aleasă, subtitlul ar putea fi “O dobândă anuală de 72 %”. Fiindcă – dacă îmi permiteți o mică răutate – ARDAF nu este nici peștit pentru a i se lăuda tinerețea, nici nu participă la vreun concurs sportiv pentru a însemna ceva dinamismul său!

Cele de mai sus s-ar putea oferi câteva *concluzii*:

O MARE CANTITATE DE INFORMAȚII NU ÎNSEAMNĂ, AUTOMAT, MULTĂ INFORMAȚIE. DIMPOTRIVĂ, PEA MULTE INFORMAȚII POT SUFOCA PERCEPȚIA. TOCMAI DE ACEEA, INFORMAȚIA TREBUIE CERNUTĂ, TREBUIE REDUSĂ LA

ESENȚIAL.

Astfel, pentru a demonstra cât de bogat este un anume om de afaceri străin, nu este nevoie să spunem că are limuzine, elicoptere sau avioane, zeci de vile cu piscină fiecare, atâtea fabrici sau o cifră de afaceri exprimată în sute de milioane de dolari ori că beneficiul a fost de atâta sau atâta, de pildă. Este de ajuns o comparație mai palpabilă: “Din beneficiile obținute în 1997, X ar putea plăti pensiile TUTUROR românilor pe un an!” Sau: “O cifră de afaceri cât jumătate din bugetul pentru Sănătate al României”

PREA PUȚINĂ INFORMAȚIE NAȘTE FRUSTRĂRI, DĂ SENZAȚIA DE INSUFICIENTĂ DOCUMENTARE, CEEA CE ÎNSEAMNĂ AMATORISM.

O CIFRĂ SCOASĂ DIN CONTEXT, ÎN SINE, NU OFERĂ NEAPĂRAT O INFORMAȚIE SEMNIFICATIVĂ.

LIMBAJUL MULTOR DOMENII – ECONOMIE, FINANȚE, MEDICINĂ – ESTE DE NEÎNȚELES PENTRU MAREA MASĂ A CITITORILOR. TRADUCEȚI ACEȘTI TERMENI DIN LIMBA ROMANĂ ÎN LIMBA ROMANĂ.

Sfaturi practice pentru editori

Zilnic, aveți de-a face cu zeci, poate sute de nume de persoane, de organizații, cu cifre, cu tot felul de informații din varii domenii ce îl “bombardează” pe cititor. Acesta nu are nici timpul, nici răbdarea și nici cultura de a le înțelege, pune într-un anumit context, adică de a le înțelege. De aceea, nu uitați câteva “rețete” care vă pot fi de folos:

- a. Încercuiți următoarele cuvinte și scrieți mare, deasupra lor, CINE? sau MAI PRECIS!: “unii”, “alții”, “uneori”, “adesea”, “de multe ori”, “se spune”.
- b. Când este oferită o cifră, scrieți pe margine: “Față de necesități?”, “Comparativ cu anul/luna/săptămâna trecută?”, “Față de alte țări?”
- c. Când este invocat un nume mai puțin cunoscut, lămuriți cine este persoana printr-o paranteză sau o notă.
- d. Când apare o siglă, “traduceți-o” sau folosiți, la prima apariție în text, numele întreg.

- e. Când apare un termen tehnic, de jargon, nu eliminați neapărat cuvântul. Explicați-l printr-o apozitie. Nu uitați că presă și educă, nu numai informează. (vezi și David Randall, 1998, p. 141)

Atenție la medici, juriști și polițiști! Cazul lor este simptomatic, adică semnificativ în acest sens. Dacă limbajul medicilor nu este reluat ca atare de jurnaliști, în cazul limbajului, al formulelor juriștilor și polițiștilor întâlnim destule situații de preluare mecanică a unor formule de uz intern:

“Tribunalul urmează a se pronunța prin încheiere asupra excepției”, citim în “România liberă” nr. 2091, 1997. Sau: “Fostul colonel de armată Gheorghe Marinescu a fost condamnat ieri de Tribunalul Militar Teritorial la 8 ani închisoare pentru <omor deosebit de grav sub forma participăției improprii>”, încercăm să înțelegem din “Adevărul”, 16 septembrie 1998.

“La Urziceni – Ialomița au fost reținuți C.D. și C.F.A, ambii de 27 de ani, din municipiul Pitești, fără ocupație și cunoscuți cu antecedente penale”, scrie “Adevărul”, nr. 2578.

Ce se întâmplă cu procesul respectiv nu înțelegem din frază finală a articolului, după cum cuvântul “cunoscuți” din exemplul al doilea nu are nici un rost. Expresia “cunoscut cu antecedente penale” face parte din limbajul juridico-polițienesc și este aproape un automatism de care editorul ar trebui să se debaraseze.

Jocul de-a Sherlock Holmes

Spuneam, la început, că jurnalistul este mai aproape de un detectiv, de un ofițer de informații decât de un filolog. Mai spuneam, de asemenea, că datele, cifrele trebuie contextualizate, comparate și că – nu de puține ori – din asemenea operații se pot deduce lucruri cu adevărat uimitoare.

Deci, să presupunem că articolul a ajuns în această formă ... naivă la editor și că, în acută criză de materiale, el va trebui să îl publice. Numai că acuza de publicitate mascată apasă cam greu și atunci... Și atunci nu mai are de făcut altceva decât să vadă ce rezultă din datele pe care le are la îndemână, așa cum ar face orice jurnalist, ca să nu mai spunem de editor, serios. Și, surpriză! Comparând datele oferite cu atâta gentilețe de Dna Steluța Racolța, deducem că ARDAF a funcționat ilegal 11 zile, de vreme ce autorizația prealabilă nr. D.160 era din 15

septembrie 1995, iar data începerii activității este 4 septembrie 1995.

Ce poate fi mai “bombă” pentru un jurnalist? Evident, după ce datele cu pricina sunt atent verificate. Se schimbă titrarea, se schimbă tot. Și toate acestea printr-o simplă comparație!

3. Eliminarea cuvintelor, a propozițiilor și a frazelor de prisos

Sau cum puteam rectifica în mod fericit bugetul de cuvinte al ziarului

Sir Winston Churchill a făcut nemuritor acest principiu al comunicării jurnalistice – în esență al comunicării în general – caracterizând cu ironie șfichiuitoare un adversar din Parlament: “Concentrează minimum de informație în maximum de cuvinte”.

Deci maximum de informație în minimum de cuvinte, iată una dintre primele porunci ale decalogului⁶ jurnalistic.

Și totuși – am putea observa cu o anume aplecare polemică -, există genuri ale jurnalisticii în care cuvântul nu se poate plia cu aceeași eficiență pe informație. Este vorba, mai ales, de marele reportaj unde cuvintele nu numai transmit, ci și construiesc o atmosferă. Să remarcăm însă și faptul că, de îndată ce am dori să eliminăm din aceste cuvinte, vom observa că lipsește ceva. Ceea ce înseamnă, din nou, că stilul jurnalistic nu permite cuvinte parazitare, de prisos.

Dar nu despre genurile vocaționale, de talent, va fi vorba aici, ci mai ales despre cele informative. Drept pentru care, pentru a extrage anumite “reguli”, vom porni să analizăm câteva exemple.

Nu înainte însă de a defini un concept de bază al stilului jurnalistic, anume lizibilitatea, fiindcă, vom vedea de îndată, înțelegerea unui text este intim legată, între altele, de numărul cuvintelor din propoziție/frază.

Deci, puțină teorie:

Definiție: *Lizibilitatea unui text este calitatea acestuia de a favoriza înțelegerea lui imediată.*

Lizibilitatea este, într-un anume fel, motorul lecturii. În procesul citirii, înțelegerea imediată a unităților textului este primul garant că lectura va continua.

⁶ Decalog, în sensul religios al cuvântului, înseamnă cele zece porunci religioase și morale ale Vechiului Testament transmise lui Moise pe Muntele Sinai. În sens metaforic, înseamnă un cod de norme obligatorii.

Lizibilitatea este determinată de patru elemente:

1. Numărul cuvintelor din propoziție/frază.
2. Simplitatea.
3. Alegerea justă a cuvintelor.
4. Construcția logică/firească a articolului.

Americanii au încercat să măsoare lizibilitatea unui text încă din anii 1940-1950, când Rudolf Flesch și Robert Gunning au propus diverse formule. Scala lui Flesch este ceva mai complicată și are ca bază de plecare numărul de silabe. Mai simplu și, poate, mai adecvat la presa românească este “indicele de lizibilitate” al lui Gunning. El se bazează pe lungimea medie a frazei și pe cuvintele dificile ale textului:

$$I = (NM + \% CD) \times 0,4$$

I = valoarea indicelui

NM = Numărul Mediu de cuvinte al unei propoziții/fraze

CD = procentajul de Cuvinte Dificile sau estimate ca atare

0,4 = factorul corelativ stabilit prin experimente.

Dacă rezultatul trece de 12, se consideră că acel text nu este suficient de lizibil pentru cititorul standard. Despre 12 se spune că este “fog index”, adică “indexul cețos”, ceea ce înseamnă că nu este înțeles de aproximativ 75-80 % din populația SUA. “Reader’s Digest” se situează la indicele 9, săptămânalele populare nu depășesc indicele 6, iar cotidienele, 10. (Alfred L.Lorenz, John Vivian, 1996, pp. 192-193)

Mai multă practică

Așadar, să ne fixăm ca al doilea obiectiv al nostru, eliminarea a cât mai multor cuvinte. Ceea ce vom și face cu fragmentul de mai jos, ținând cont de o amenințare a editorului: vom fi amendați dacă îi “cheltuim” spațiul tipografic.

“Fiindcă au fost chemați să depună mărturie în anul 1990 la Tribunalul din Timișoara, toți martorii pe care i-a citat apărarea s-au deplasat în acel loc și și-au îndeplinit datoria față de stat”.

Așadar, 32 de cuvinte în care intră și formele compuse, din care vom încerca să reducem cât mai mult fără să sacrificăm nimic din înțelesul frazei. Și iată cum:

Fiindcă au fost chemați = chemați

anul 1990 = 1990

la Tribunalul din Timișoara = la Timișoara

toți martorii = martorii

pe care i-a citat apărarea = apărării

s-au deplasat în acel loc și și-au îndeplinit datoria față de stat = și-au îndeplinit datoria.

Au rămas deci 13 cuvinte, adică sub o treime din textul inițial: “Chemați să depună mărturie în 1990 la Timișoara, martorii apărării și-au îndeplinit datoria”. La o singură frază, a economisi 19 cuvinte este ENORM!

Și oare ar mai trebui să spunem că un bun editor are ca un reflex condiționat un asemenea mod de lectură ?! Ar mai trebui oare spus că în spațiul tipografic câștigat în acest fel intră alte și alte informații ?! Că o bună publicație este definită tocmai de densitatea informației pe centimetru pătrat?

Evident, cele trei întrebări sunt retorice nu vor decât să o pună încă mai în evidență concizia stilului jurnalistic.

Dar există oare anumite reguli, “rețete” pentru a scăpa de acești “paraziți”?

O primă regulă generală și infailibilă o putem deja formula:

TOT CE SE POATE TĂIA FĂRĂ CA INFORMAȚIA SĂ SUFERE TREBUIE TĂIAT!
ACEASTA ÎNSEAMNĂ CĂ POT FI TĂIATE CUVINTE, PROPOZIȚII, FRAZE.

Iată și câteva sfaturi practice:

a. Contrageți propozițiile secundare în părțile de propoziție corespunzătoare.

Exemplu: “Miniștrii pe care i-a ales Radu Vasile au arătat că...” devine “Miniștrii aleși de R.V...”

Comentariu: Acest fel de economisire a cuvintelor se aplică mai ales în cazul frazelor mai lungi și are avantajul că micșorează și numărul propozițiilor. În cazul de mai sus avem de-a face cu o atributivă izolată sau explicativă, un tip de propoziție pe care jurnalismul audio-vizual ar trebui să o evite fiindcă îngreunează percepția sensului. Astfel, o frază cum ar fi “Criminalul J.P., care a mai suferit o condamnare pentru viol în toamna anului 1992 și a petrecut patru ani în închisoare, a fost prins ieri în jurul orei 9,00 la intrarea în stația de metrou Aviatorilor” (“Evenimentul zilei”) este cavsicorectă pentru presa scrisă. În presa vizuală, redactorul, editorul ar trebui să facă din frază două propoziții, redactându-l cum se cuvine: “Criminalul J. P. a fost

prins ieri în jurul orei 9,00 la intrarea în stația de metrou Aviatorilor. El a mai fost condamnat în 1992 pentru viol și a ispășit o pedeapsă de patru ani”.

Și propozițiile circumstanțiale se pot contarge cu succes, așa cum arată și contragerea din pasajul analizat de noi. “Fiindcă a fost forțat” devine “forțat”, “chiar dacă a fost bolnav” – “chiar bolnav” etc.

- b. Eliminați acele cuvinte a căror prezență nu e necesară fiindcă se știe că despre ele, despre realitatea exprimată de ele este vorba. Avem de-a face cu așa-numitele **sensuri implicite** sau **obligatorii**.

În textul analizat de noi și redus la 13 cuvinte, de pildă, 1990 ar putea fi numai și numai an, martorii ar putea depune mărturie doar la Tribunal și ar putea face acest gest doar după ce s-ar deplasa la Timișoara. De asemenea, “toți martorii” a fost înlocuit cu “martorii”, articolul hotărât însemnând “toți”.

Să luam un exemplu pentru cuvinte, propoziții care exprimă sensuri obligatorii:

“La Timișoara în apropierea Hotelului “Continental” s-a produs un accident de tramvai, care i-a stupefiat pe toți cei care au fost martori oculari la această scenă de coșmar. Deși vatmanul claxona repetat, tramvaiul a lovit un tânăr care parcă era surd și n-avea de gând să se retragă din calea acestui mijloc de transport în comun”. (“România liberă, 24 ianuarie 1998)

Comentariu: Accidentul nu îi putea stupefia decât pe martorii oculari prezenți, fiindcă absenței n-ar avea cum să fie nici martori, nici oculari. În a doua frază, după cuvântul “surd”, ar fi trebuit pus punct și economisite 15 cuvinte. Cu cele cinci din prima propoziție, corespondentul local a “furat” ziarului un anunț de mică publicitate.

În altă ordine de idei, un articol care tratează problema reformei în România nu va folosi adjectivul “românesc” decât la început pentru că, în continuare, este clar că nu la altă economie se referă autorul.

Comentariu: Când o știre începe cu 1998, de pildă, și este vorba aici de anul 1998, se recomandă sintagma “anul 1998” pentru a evita orice ambiguități. Un caz aparte este și formula “un an de zile” care are justificarea ei atunci când accentul cade pe faptul că acest interval de timp a fost unul mai mult decât suficient.

C. Renunțați la detaliile, nuanțările, precizările care nu aduc nici un spor de informație.

Nu are nici o relevanță faptul că J.P., criminalul ceva mai sus menționat, a fost condamnat la închisoare în toamna lui 1992. Nu are nici o relevanță – de exemplu – că un criminal este tatăl unei fete, că în autocarul ce a intrat în coliziune au fost 16 femei și 9 bărbați etc. Nu are vreo relevanță vârsta unor infractori mai ales când aceasta este lipită anapoda într-o frază sau propoziție mai lungă. Ca în acest text plin de elemente în plus:

“Aceiași lucrători de poliție au început urmărirea penală și împotriva tinerei Sidor Adelina, de 26 de ani, din Timișoara, care, fiind proprietara unui apartament situat în imobilul de pe str. 1 Decembrie nr. 90, din Timișoara, l-a închiriat unei familii, pe o perioadă de cinci luni”.

Comentariu: Uneori, unele detalii pot face sarea și piperul unei secvențe, cum este și în această citare a victimei unei agresiuni. . “<Am luat o vază mică și i-am spart-o agresorului în cap, dar n-a căzut. Am luat-o pe a doua, una chinezească, roșie și am făcut la fel. Tot n-a căzut. Am fugit după alta mare, de cristal, și i-am spart-o și pe aceasta în cap. Cu toate acestea, agresorul nu cădea. Numai în filme pică de la prima lovitură>, le-a spus doamna P. O. ziaristilor”. (“Renașterea bănățeană”, 1998)

Despre un panaceu⁷ jurnalistic de mărimea unui punct

Numărul cuvintelor dintr-o propoziție sau frază poate fi redus nu doar prin eliminare. Există și o altă metodă! Despre ea am vorbit și atunci când am remarcat că publicistica audio-vizuală evită atributivele explicative. Aceasta înseamnă că o frază se poate transforma în două sau mai multe propoziții. Cu ajutorul unui punct sau al unui semn de sfârșit al comunicării!

Vreți un exemplu apropiat? Să vedem cum ar fi “sunat” două fraze de mai sus dacă nu ar fi fost despărțite:

“Există și o altă metodă despre care am vorbit atunci când am remarcat că publicistica audio-vizuală evită atributivele explicative”.

Procedeu se poate aplica cu mare succes și în cazul unei fraze lungi alcătuite din mai multe regente despărțite prin virgulă:

“G.M. a stat o lună la Paris, apoi a petrecut o vară în Germania unde l-a întâlnit pe F.W.,

⁷ Leac, medicament ce vindecă toate bolile.

s-a întors din nou în Franța și, înainte de Anul Nou, a venit acasă, în România”. (“Național”, februarie 1998)

Să observăm o altă dinamică a textului dacă punem încă două-trei puncte:

“A stat o lună la Paris. A petrecut apoi o vară în Germania. Acolo l-a întâlnit pe F.W. Din nou în Franța. Înainte de Anul Nou, acasă, în România”.

Ca o regulă generală, majoritatea propozițiilor coordonate cu ajutorul conjuncțiilor pot forma o propoziție independentă:

“Teoretic, acest lucru este valabil însă, practic, lucrurile se pot complica”

“Teoretic, acest lucru este valabil. Practic însă, lucrurile se pot complica”.

Procedeul se recomandă în presa audio-vizuală mai ales atunci când sunt explicate cauzele, circumstanțele unui eveniment:

“După toate probabilitățile, cauza accidentului ar fi o defecțiune la sistemul electric, ceea ce explică, de altfel, și fumul înecăcios din cabina piloților”. (“Evenimentul zilei”, septembrie 1998)

“După toate probabilitățile, cauza accidentului ar fi o defecțiune la sistemul electric. Astfel se explică și fumul înecăcios din cabina piloților”.

UN TEST FOARTE SIMPLU: Când aveți o frază mai lungă și întortocheată și nu știți cum să o faceți mai clară, nu va complicați mai tare! Gândiți-vă cum ar suna ea dacă ar trebui să o comunicați cuiva prin viu grai!

4. Editarea stilistică a textului

O primă regulă: Oricât de dotat ar fi, nimeni nu își poate citi textul cu acea detașare necesară pentru a observa cât mai multe din nesiguranțele lui.

Ce înseamnă editarea stilistică? Asemenea unui instrument, cum ar fi vioara, de pildă, un text jurnalistic trebuie “acordat”. Un bun editor încearcă să vadă:

- a. repetițiile
- b. cuvintele nepotrivite: inadecvate, prea slabe, prea tari
- c. formele neîngrijite ale unor grafii
- d. topica
- e. pleonasmul
- f. locurile comune.

Un sfat, poate evident: Dacă aveți cel mai mic dubiu despre sensul unui cuvânt, mergeți la dicționar. Așa cum o informație este verificată din mai multe surse, așa trebuie verificate și cuvintele: de la sursa lor cea mai sigură, adică dicționarul.

5. Editarea gramaticală

Editarea gramaticală înseamnă, mai întâi, folosirea corectă a semnelor de punctuație iar apoi corectarea eventualelor greșeli de morfo-sintactică.

A. Semnele de punctuație.

Virgula

Regulile cu privire la folosirea imperativă a virgulei sunt, în general, ignorate de gazetarii români. Îndeobște, virgula este pusă mai ales după intonația frazei, după “cum sună”. În cele ce urmează am selectat câteva dintre cele mai frecvente greșeli cu privire la folosirea virgulei pe care le-am comentat în contextul normei gramaticale, dar și al celei jurnalistice.

Virgula este obligatorie în următoarele cazuri:

a. Substantivele în cazul vocativ:

Cel mai cunoscut exemplu este titlul imnului național, “Deșteaptă-te, române”, în care virgula apare arareori! Din păcate, cazul vocativ neurmat OBLIGATORIU de virgulă este o constantă și în transcrierea interviurilor.

Atunci când substantivul în Vocativ este urmat de mai multe atribute, virgula se află din nou în pericol: “Domnule ministru secretar de stat [] prezența dv. ..”.

b. Aporzițiile:

Absența virgulei în cazul aporzițiilor se poate constata începând cu stilul administrativ unde, după “Subsemnatul”, virgula lipsește în marea majoritate a cazurilor. Ca și în exemplul de mai sus, aporzițiile dezvoltate produc o mai mare bătaie de cap decât cele simple: “ Miron Cosma, liderul minerilor din Valea Jiului și președintele Clubului Jiul Petroșani, a compărut ieri în fața Tribunalului București”.

Dificultățile apar la aporzițiile de tipul “Președintele României, Emil Constantinescu, a început ieri o vizită în China”, față de “Președintele Emil Constantinescu a început ieri o vizită în China”.

c. Interjecțiile:

De regulă, interjecțiile se despart de restul propoziției. Când sunt urmate de un substantiv sau un echivalent în vocativ, cu care formează o unitate, interjecția nu se desparte prin virgulă (S. Drincu, 1983, p.31):

Exemplu:”<Măi [] animalule> a fost o gafă de zile mari a lui Ion Iliescu”.

Interjecția **ia** nu se desparte de verbul următor, cu care formează o unitate.

d. Cuvintele și construcțiile incidente:

Atenție la adverbele predicative **desigur, poate, firește, așa, bine, sigur** când sunt propoziții regente ale unei subiective introduse prin **că** **NU SE FOLOSEȘTE VIRGULA!**

e. Construcțiile gerunziale și participiale cu sau fără determinări:

Se despart prin virgulă în toate cazurile.

f. Propoziții eliptice de predicat sau verb copulativ.

Exemple: Emil Constantinescu [,] în Canada.

Regula nu este întotdeauna respectată. Cum sunt și cele două titluri din revista “22”, nr.37, 1998: “Emil Constantinescu [] în Azerbaidjan” și “Președintele peruan la București”.

Excepție: *Tipograful spun că, în titlu, dacă virgula este ultimul semn al rândului, nu se pune din rațiuni estetice!*

Uneori, virgula poate chiar înlocui un grup de cuvinte:

“Lui Pavel Abraham i s-a oferit funcția de adjunct, iar lui Constantin Zaharia [,] cea de comandant al trupelor de jandarmi”.

ATENȚIE: când sunt prea multe virgule, se poate apela la linia orizontală —.

Exemplu:”Autorul a mulțumit editorului pentru colaborare, patroanei firmei X – pentru generoasa sponsorizare, Fundației Y – pentru asigurarea transportului”.

Sau: “Berisha poate pierde imunitatea, iar Nano – puterea”. (“Cotidianul”)

g. Virgula este obligatorie la finele unei citări urmate de atribuire:

“<Președinția va analiza cu atenție posibilele implicații politice ale acestui scandal>, a concluzionat dna Zoe Petre”. (“22”)

O regulă unanim acceptată în jurnalistică spune că, dacă nu este cerută de aceste norme imperative, virgula poate lipsi tocmai pentru a înlesni lizibilitatea textului. Un exemplu îl constituie teletextul unor importante posturi anglofone unde, între altele,

apozitia nu este marcată prin virgulă.

NU se pune virgula în următoarele cazuri:

a. Nu se desparte prin virgulă părțile de propoziție coordonate prin următoarele conjuncții și locuțiuni conjuncționale: *și, și cu, împreună cu, sau, ori.*

Atenție: “Și” poate fi și adverb, având înțelesul de “încă”. În acest caz, înainte de “și” se pune virgula:

“În Israel, prim-ministrul a purtat și discuții oficiale, și private cu omologul său”.
(“Național”, iulie 1998)

b. Complementul direct așezat imediat după predicat. Când stă înainte predicatului regent, complementul direct se poate despărți prin virgulă în funcție de intensitatea gradului de legătură.

ATENȚIE: Subordonata completivă directă așezată înaintea regentei se desparte obligatoriu prin virgulă!

“Numai și numai ce trebuie [,] a făcut timp de 24 de ani”.

c. Complementul indirect așezat imediat după predicat sau verbul regent nu se desparte prin virgulă. Când stă înainte predicatului regent, complementul direct se poate despărți prin virgulă în funcție de intensitatea gradului de legătură.

d. Subordonata subiectivă nu se desparte de regentă prin virgulă, indiferent dacă este antepusă sau postpusă!

Excepția se referă doar la cazul în care subiectiva este reluată printr-un pronume demonstrativ.

Exemplu: “Cine nu respectă pe alții [,] acela nu merită să fie respectat”, față de “Cine nu respectă pe alții [] nu merită respectat”.

e. Nu se desparte de regentă subordonata predicativă, indiferent dacă este postpusă ori antepusă.

g. Subordonata atributivă neizolată (determinativă).

Întrebarea cea mai frecventă aici este dacă se pune virgulă înainte de “care”. Pentru a nu complica inutil lucrurile, în stilul jurnalistic se recomandă ca înainte de care să se pună virgulă

doar când introduce o propoziție atributivă izolată, adică o propoziție inclusă în corpul altei propoziții.

g. Subordonata circumstanțială de loc postpusă.

Antepusă, circumstanțiala de loc se poate despărți prin virgulă, ca și circumstanțiala de timp.

h. Subordonata circumstanțială de timp așezată după regentă.

Exemplu: Nu știe când [] va veni vremea revanșei.

Excepție: Dacă regenta cuprinde un element circumstanțial sau o altă propoziție circumstanțială, se desparte prin virgulă. Ex.: Nu știe ce va face atunci [,] când va veni vremea revanșei.

i. Subordonata circumstanțială consecutivă nu se desparte prin virgulă dacă este așezată imediat după predicatul regentei și este introdusă prin conjuncția *de*: “Mă doare capul de [] nu mai văd”.

j. Completiva indirectă așezată după regentă: “Nu s-a rușinat [] să vină la ședință”.

Punctul și virgula

În stilul jurnalistic, folosirea acestu semn de punctuație este recomandabilă în cazul unei enumerări ample pentru a delimita mai clar elementele enumerării, mai ales când textul abundă de virgule:

“Lui R.V. i s-au reținut mai multe capete de acuzare, dintre care: fals în acte și fals intelectual, în două dosare; evaziune fiscală în trei dosare; mituire și încercare de mituire, într-un dosar; gestiune frauduloasă, în trei dosare”.

Comentariu: Dacă jurnalistul nu ar fi pus punct și virgulă între “capetele de acuzare”, fraza ar fi fost mai greu de înțeles de la prima lectură.

Punctele de suspensie

În afara cazurilor gramaticale ce reclamă folosirea acestui semn, punctele de suspensie se folosesc și pentru a atrage atenția cititorului. Ele sunt semnul unei surprize, unei perplexități, ciudătenii:

“După ce Miron Cosma s-a încris în ... Asociația Victimelor Mineriadei, totul este posibil

în România”. (“România liberă”)

“Elena Ciută, ucisă de ...cerb” (“Evenimentul zilei”)

Semnul exclamării și semnul întrebării

Presa românească cam face abuz de aceste semne. Pentru a marca senzaționalul unui eveniment, caracterul lui aparte, stupefacția, revolta nu sunt necesare mai mult de trei semne de exclamare.

Semnul exclamării se poate pune după interjecții în locul virgulei. În acest caz, virgula nu se mai pune:

“Domnul Ciumara nu poate spune așa, pac! se închid minele” (“Cronica română”)

Semnul exclamării sau împreună cu cel al întrebării, în paranteză, marchează fie o greșeală a unui interlocutor citat, fie faptul că autorul nu împărtășește opiniile acestuia:

“Petre Roman, considerând că reacțiile membrilor PD au fost dintotdeauna constructive (!), a lansat ideea unui pact de neagresiune pe timpul campaniei electorale”. (“România liberă”)

O observație de natură stilistică: Propozițiile interogative, de fapt întrebările retorice au un impact mai puternic decât propozițiile cele enunțative. Să comparăm:

“Lupta împotriva corupției nu mai are nici o șansă în România. Poliția s-a resemnat, Președinția se mulțumește cu timide atenționări”. (“România liberă”)

“Să nu mai aibă nici o șansă lupta împotriva corupției în România? Să se fi resemnat și Poliția? Să se mulțumească oare Președinția cu timide atenționări?”

Ghilimelele

Se știe că ghilimelele sau semnele citării sunt folosite atunci când este reprodus un enunț ce aparține unei alte persoane. Atunci când într-un citat apare un alt citat, se folosesc semnele [<...>], numite și ghilimele franceze.

Când un cuvânt nu este folosit în sensul lui uzual, ci metaforic, ghilimelele trebuie puse fiindcă se pot produce confuzii:

“Miniștrii Sănătății și ai Culturii au fost <bătuți> de finanțistul Guvernului”. (“Național”)

De asemenea, când unele cuvinte sunt folosite exact în sensul lor opus, sunt recomandate ghilimelele. În supratitlul “Un nou succes al Justiției Române” urmat de titlul “Miron Cozma a fost achitat în procesul de la Tg. Jiu”. (“Adevărul, 16 septembrie 1998), nu ne dăm seama că este

o ironie decât după citirea articolului. Așadar, cuvântul “succes” ar fi trebuit pus între ghilimele tocmai pentru a marca antifraza.

Semnele citării mai servesc și pentru a marca distanțarea pe care autorul articolului o ia față de un concept, idee. Astfel, în aceeași ediție a “Adevărului” găsim supratitlul “<Discriminarea maghiarilor> față de cifre”. Fără ghilimele, ar însemna că autorul îmbrățișează ideea unei discriminări a maghiarilor în România.

Atenție: Atunci când avem un citat ce se termină cu punct, ultimul semn ortografic este punctul și nu ghilimelele.

B Greșeli morfo-sintactice

Secțiunea de față își propune să ofere un fel de ghid al celor mai frecvente greșeli ortografice și gramaticale din presa românească. Aceasta nu înseamnă că un asemenea instrument ar putea să înlocuiască cel mai firesc gest al jurnalistului, acela de a consulta **Dicționarul ortografi, ortoepic și morfologic al limbii române** unde pot fi identificate formele corecte ale cuvintelor.

A. Derivarea cuvintelor

1. Primele probleme se ivesc la scrierea corectă a cuvintelor derivate cu ajutorul sufixelor. **Gramatica Academiei** – adică norma – spune că, de regulă, prefixele nu se despart de cuvânt. Așadar, este corectă grafia *nonviolent* și nu *non-violent* sau *non violent*. Există totuși patru cazuri în care prefixele se despart de cuvânt prin cratimă (linioară):

- a. prefixul “ex-” care se desparte întotdeauna prin cratimă – “Liviu Maior, ex-ministru în guvernul Văcăroiu, sprijină demonstrațiile elevilor”.
- b. prefixele superlative (*hiper-*, *ultra-*, *extra-*) pot fi scrise și împreună cu cuvântul pe care îl însoțesc, și separate prin cratimă. Așadar, este corect să scriem și *ultraprogresist*, și *ultra-progresist*.
- c. când ultima consoană a prefixului corespunde cu prima consoană a cuvântului prefixat: *răs-străbun*.
- d. când cuvântul rezultat prin derivarea cu ajutorul sufixului riscă să se confunde omonimic: *a re-crea*, adică “a crea încă o dată”, nu este același lucru cu verbul *a (se) recrea*. La fel este și cazul lui *pre-text*, omonim cu *pretext*.

2. Compunerea oferă și ea câteva ezitări, pentru a nu le spune nesiguranțe. Așa este în cazul substantivelor *bunăvoință*, *clarvăzător*, *bunăcreștere* care se scriu întotdeauna împreună. Ezitări oferă și grafia substantivului/adjectivului compus *binecunoscut*. Când sensul este de “celebru, faimos”, se scrie într-un singur cuvânt.

La substantivele compuse care se scriu cu cratimă, probleme apar la *prim-ministru*, *redactor-șef*, *bun-gust*, *bun-simț*, *nou-născut*.

Norma acceptă formele *prim-ministrul* și *primul-ministru*, dar nu și cea *primul ministru*, fiindcă în acest ultim caz primul devine adjectiv din punct de vedere morfologic și, sintactic, atribut. Din păcate, întâlnim prea des asemenea grafii:

“Președintele a mai precizat că, dacă până la acea dată liderii partidelor ce formează actuala coaliție guvernamentală nu vor ajunge la o înțelegere, primul ministru Victor Ciorbea va fi mandatat să opereze singur remanierea fără a se mai consulta cu liderii PNȚCD, PD, PNL și UDMR”. (“România liberă”, 27 noiembrie 1997)

Cât privește substantivul compus *redactor-șef*, dacă avem curiozitatea să vedem cum este el scris, vom observa că nici “Cațavencu”, nici “România liberă”, nici “Național”, nici “Ziua” nu se află în concordanță cu norma! Astfel, “Ziua” scrie *Redactor Șef* și, parcă pentru a spori nedumerirea cu privire la majuscule, *Primi-Redactori Șefi adjuncți*. Din caseta redacțională a “Academiei Cațavencu” aflăm că Liviu Mihaiu este *redactor șef adj.-politic*, iar Sorin Vulpe, *redactor șef*.

B. Morfologia

a. Prima observație în legătură cu morfologia se referă la unele grafii de substantive care, pur și simplu, nu există în limba română. Dintre acestea, enumerăm *piaptăn*, *cearceaf*, *magazoner*, *juristconsult*, *dizident*, *patrat*, *salar*, *servici*, *intreprindere*. Formele corecte sunt *pieptene*, *cearșaf*, *magaziner*, *jurisconsult*, *disident*, *pătrat*, *salariu*, *serviciu*, *întreprindere*.

Atenție la numele proprii: ordinea este prenume, nume. Deci, corect este Mihai Popescu, și nu Popescu Mihai! Altfel, am avea nume și ... postnume. La același capitol al numelor de persoane, este un semn de impolitețe să vă referiți la cineva doar cu numele de familie fără apelativul domnul sau doamna. Chiar și în situația în care tonul articolului este critic, acuzator:

“Dacă ar fi avut onoare, Ciorbea ar fi trebuit să își dea demisia încă din prima săptămână

a crizei”. (“Național”)

Dificultăți apar și la unele substantive în cazul genitiv. Astfel, o greșeală destul de frecventă este forma de *Timișorii*, în loc de *Timișoarei*. Dintre substantivele comune, forme incorecte pot oferi cele terminate în -că: logodnică – logodnicii.....

Dintre formele de plural, cea mai “năvălășă” este “miniștri”. Citim în “Adevărul” din 11 noiembrie 1997: “Adică, noii miniștrii să fie audiați în comisii și apoi, în bloc, supuși votului”. Să înlocuim “miniștrii” cu “băieți” și să scriem “Adică noii băieții...” Testul, așa rudimentar, dă roade!

Abrevieri: se abreviază corect *d.* – pentru *domnul* și *dna* – pentru doamna și nu *dl*, *d-nul*, *d-l*, *dl.*, *d-na*, iar formele flexionare se supun aceleiași norme, adică nu se folosește punctul sau cratima: *dlui* și nu *d-lui* sau *dlui.*, *dnei* și nu *d-nei*. Abrevierea *D-lui* se referă la *Domniei lui*, iar *D-sa* este abrevierea pentru *Domnia sa*. În cazul lui *dumneavoastră*, se acceptă trei forme: *dv.*, *dvs.* și *d-voastră*.

Atenție la unitățile de măsură ale căror abrevieri se scriu fără punct. Deci, nu kg., km., m., ci kg, km, m, toate fără punct!

b. La articol, greșeli frecvente se strecoară la acordul cu genitivul al articolului demonstrativ *cel*, *cea*, *cei*, *cele*.

În propoziția “Sanționarea echipelor cele mai slabe cu două puncte nu este o măsură inspirată” (“Fotbal Vest”, aprilie 1998), forma corectă a articolului demonstrativ este “celor”. Pentru a se evita astfel de dezacorduri recomandăm antepunerea articolului demonstrativ fiindcă auzul cere imediat acordul: “Sanționarea celor mai slabe echipe...”

c. Dintre problemele ce apar la adjectiv/participiu cea mai des întâlnită se referă la acordul cu genitivul și dativul.

Exemplu: “În cadrul acestei manifestări atât de necesară și reușită s-a reușit conștientizarea factorilor locali”.

Cele două adjective subliniate ar fi trebuit să aibă formele *necesare* și *reușite*, ele acordându-se și în cazul genitiv în care se află substantivul *manifestări*.

Mult mai frecventă este lipsa acordului cu participiile, mai ales când acestea sunt despărțite de substantivul determinat de alte cuvinte:

“În faimosul său volum <O minciună groasă cât secolul>, apărută în 1990 la Albin

Michel, Michel Castex, conducătorul echipei de jurnaliști de la Agenția France Presse, venită la București pentru a reflecta Revoluția română..”⁸ (Ion Cristoiu, “Național”, nr.162, 1997)

“Din cauza grevei muncitorilor din sectorul minier declanșată acum o săptămână..”.. Poate că dacă între *grevei* și *declanșată* nu s-ar fi aflat cuvintele “muncitorilor din sectorul minier”, acordul ar fi mai ușor perceptibil.

Atenție: forma corectă a adjectivului derivat de la *miner* este *minieresc* și nu *mineresc*⁹.

CA O REGULĂ GENERALĂ DE STILISTICĂ: ATENȚIE MARE LA FOLOSIREA ADJECTIVELOR. ORICE ADJECTIV POATE DISTORSIONA, INDUCE ELEMENTE SUBIECTIVE, CHIAAR AMBIGUE!

Chiar și atunci când adjectivul nu este unul calificativ.

Exemplu: “Pe birou existau șase-șapte coli scrise de mână și o altă coală scrisă încă un sfert, semn că președintele băncii lucra în momentul în care a primit vizita unei persoane necunoscute”

Necunoscute cui? Președintelui, anchetatorilor?

d. Pronumele. O greșeală destul de frecventă, nu numai în presă ci și în vorbirea curentă, este folosirea pronumelui personal *dânsul*, *dânsa* ca pronume de politețe.

Exemplu: “Președintele Emil Constantinescu a rostit o alocuțiune în fața profesorilor și studenților despre rolul cercetării și a vizitat câteva laboratoare. Cu acest prilej dânsul a mai spus că <fuga creierelor> este un fenomen extrem de păgubos pentru economia românească”. (“Ziua”, septembrie 1997)

Comentariu: În locul pronumelui personal *dânsul* mai nimerită ar fi fost sintagma “șeful statului” sau chiar pronumele personal *el*. Într-o democrație, personalitățile vieții social-politice nu se bucură de un tratament privilegiat atunci când sunt subiecte de presă. Evident că în cazul unui interviu sau talk-show, formula de adresare sau de referire va fi una adecvată, adică Domnia voastră, Domnia sa. Nu însă și în articolul de presă! De acest privilegiu beneficiază doar personalitățile vieții artistice și științifice.

Atenție: Sintagma “domnul președinte Emil Constantinescu” este și ea greșită. Fie “președintele Emil Constantinescu”, fie, pur și simplu, “Emil Constantinescu”. Varianta “domnul

⁸ Două observații ar mai trebui făcute aici: traducerea titlului, în duhul limbii române, ar fi “O minciună mare cât veacul”, iar participiul “venită” s-ar cuveni scris “venite”.

⁹ Speranța autorului acestor rânduri este că presa va folosi cât mai rar acest adjectiv.

Emil Constantinescu” are un cu totul alt tâlc fiindcă subliniază ipostaza de persoană privată a președintelui țării. Astfel, în 1995, când președintele de atunci al României, Ion Iliescu, a fost primit de șeful executivului american la un hotel din New York, comunicatul Casei Albe a scris despre întâlnirea dintre “Președintele Clinton și d. Ion Iliescu”. Dacă în loc de “d. Ion Iliescu” ar fi apărut “președintele Ion Iliescu”, semnificația vizitei ar fi fost una oficială, ceea ce administrația americană a dorit să evite.

e. La numeral, dificultăți întâlnim la acordul în gen al numeralului cardinal *doisprezece*. Corect este deci “Douăsprezece camioane”, “ora douăsprezece” etc. Corect este și “paisprezece” și nu “patrusprezece”, “optsprezece” și nu “optusprezece”.

f. Destule confuzii găsim la folosirea corectă a adverbului. Clasicul exemplu este adverbul “demult”, confundat cu “de mult” (prepoziție + adverb). “Demult” se scrie într-un cuvânt când înseamnă “cânva”, “odinioară”, adică atunci când răspunde la întrebarea “de când?”.

O grafie destul de des întâlnită pentru adverbul “întruna” este “într-una”:

“Plângea *într-una* și se observa clar că locul ei nu era acolo...” (România liberă, 6 ianuarie 1998)

“Întruna” înseamnă “continuu”, “mereu”.

La fel, publicațiile abundă de exemple în care adverbul “maximum” este confundat cu adjectivul “maxim”. Corect este deci “În maximum o săptămână guvernul Vasile își va prezenta programul de guvernare”, și nu “în maxim o săptămână...” Ca o marcă de recunoaștere a adjectivului “maxim” este prezența lui imediat lângă substantiv și postpus.

Confundat – prea frecvent! – cu conjuncția “ori” este adverbul “or”. Adverbul “or” înseamnă “adică” și este urmat, invariabil, de virgulă.

g. La verb, am semnalat câteva forme mai puțin cunoscute: la persoana întâi singular a verbului “a continua” este corectă forma “eu continuu”; formele de persoana a treia singular a verbelor “a așeza” și “a înșela” sunt “ea/el așază”, “ea/el înșală”. Un fenomen, o cauză “se datoresc”, iar o persoană “datorează o sumă de bani”.

Atenție la unele forma de conjunctiv resimțite mai îngrijite: corectă este forma “să aibă” și nu “să aibe”.

Greșeli apar frecvent și la imperativul negativ al persoanei a doua singular care se construiește cu negația și infinitivul verbului. Corect este “nu fi încrezător”, “nu face o asemenea prostie”. La pozitiv, se scrie corect: “fii încrezător”, “fă prostia asta”.

Atenție: Forma negativă a conjunctivului nu ascultă de această regulă! Corect este “să nu fii încrezător”.

Sfat practic: Feriți-vă de gerunzii! Feriți-vă mai ales de propozițiile sau frazele ce încep cu gerunzii. Nu este întotdeauna prea clar ce relație exprimă gerunziile: de cauzalitate, de temporalitate, de consecuție.

În general, feriți-vă de frazele ce încep cu propoziții subordonate fiindcă îngreunați lizibilitatea textului.

C. Sintaxa

1. Acordul subiectului cu predicatul pune deseori probleme. Există cel puțin trei cazuri în care acordul este o problemă.

a. Când subiectul este multiplu și ele se află la o mai mare distanță:

“Grija exagerată a unor mame pentru copiii din clasele mici și nerespectarea unei discipline sociale face ca frecvența să fie slabă” (“Cotidianul”, august 1998)

b. Confundarea complementului sociativ cu subiectul:

“Inspectoratul Sanitar-Veterinar, împreună cu Oficiul Pentru Protecția Consumatorului, au efectuat în acest an peste 60 de controale în piețele Timișoarei”.

Pentru a vedea cum facem acordul, modificăm topica: “I.S.V. a efectuat peste 60 de controale împreună cu OPPC”.

c. Siglele ascund deseori un subiect la plural. Este și cazul “S.U.A”.. Corect este deci “S.U.A. au considerat oportună intervenția în Golf” și nu “S.U.A. a considerat...”

2. Anticiparea și reluarea complementelor direct și indirect.

Propoziția “Vartan Arachelian a invitat în studio pe d. colonel Pavel Abraham” (TVR1, 28 februarie 1997) este corectă în forma “Vartan Arachelian l-a invitat în studio pe d. colonel Pavel Abraham”.

III. Folosirea unor cuvinte străine

Stilul jurnalistic evită, așa cum am văzut, cuvintele rare, neologismele, cuvintele din jargonul unor profesii. S-ar părea, deci, că și cuvintele și expresiile latinești nu ar avea drept de

cetate în paginile publicațiilor, mai ales ale celor de mare tiraj. Nu este chiar așa. Nu există, se pare, măcar un singur ziar în care unele din acestea să nu fie folosite. E drept, cu moderație, și fără a face paradă de cultură, așa cum, adesea, sunt invocate. Multe dintre expresiile, cuvintele de mai jos aproape că au intrat în limbajul uzual al oricărui intelectual și nici nu ar mai trebui traduse. Am întocmit totuși minidicționarul de mai jos mai ales cu termeni folosiți de presa românească de mai jos. Am făcut acest lucru și cu gândul că școala din ultimii ani nu a pus un prea mare accent pe limba latină.

Ca primă regulă jurnalistică pentru citatele latinești, ele se scriu cu un corp de literă deosebit de restul textului și nu se pun între ghilimele.

A- ad hoc înseamnă “pentru aceasta”, dar sensul s-a dezvoltat la “pe loc”:

“Tot pentru cei care devin membri *ad hoc*, taxa de remorcare este de 45 000 de lei pentru fiecare kilometru parcurs”. (“România liberă”)

- *ad hominem* este des întâlnit în paginile presei românești fiindcă majoritatea polemicilor nu sunt dezbateri de idei, ci atac la persoană, adică *ad hominem*..

- *alea iacta est*, zarurile sunt aruncate, o formulă frecvent folosită în momente decisive, când nu mai există întoarcere.

- *alter ego* înseamnă “alt eu”, formula fiind aplicată persoanelor asemănătoare, care se potrivesc.

“Jirinovski, acest *alter ego* al lui Vadim, a ieșit din nou la rampă” (“Ziua”, martie 1998)

- *aut Caesar, aut nihil*, adică sau Cezar sau nimic, poate fi deviza celor ce țințesc foarte, foarte sus și nu se mulțumesc cu jumătăți de măsură. Citatul – care îi aparține lui Cesare Borgia – se poate parafraza.

C - cui prodest?, “cui folosește”, o formulă des regăsită prin titluri:

“Lista lui Severin – Cui prodest ?” (“22”, decembrie 1997)

D - dura lex, legile sunt dure, iată o expresie nepotrivită pentru România anilor '90!

- *de facto* și *de iure*, adică “de fapt” și “de drept”:

“*De facto*, Tezaurul României este al Rusiei, chiar dacă, *de iure* ne aparține” (“Național, august 1998)

E: - *Ecce Homo* sunt cuvintele lui Pilat din Pont când l-a arătat pe Hristos mulțimii.
Sensul biblic s-a pierdut și a rămas înțelesul de om providențial.

- *ex abrupto*, “brusc, fără nici o introducere”.

- *ex aequo*, la egalitate, o expresie din atmosfera festivalurilor, competițiilor.

I: - *in extenso*, pe larg, este antonimul la *in nuce*, pe scurt, în mic.

- *in extremis* înseamnă “cu dificultate, în ultima clipă”.

- *ipso facto*, “prin chiar acest fapt, implicit”

“Prezența dlui Roman alături de rege ar fi putut da de înțeles, *ipso facto*, că a abdicat de la fermul său crez republican”. (“Adevărul”)

L: - *lapsus calami* (*memoriae, linguae*) se traduce prin “scăpare de condei, de memorie, de limbă”.

M: - *manu militari*, “prin forța armelor” și, prin extensiune, “prin violență”:

“O intervenție *manu militari* în Kosovo nu este agreată de Grecia”. (“Curentul”, iulie 1998)

- *mea culpa*, e vina mea:

“Președintele Clinton și-a făcut *mea culpa* în fața liderilor religioși” (“Adevărul”)

- *memento*, “amintește-ți”, este primul cuvânt al salutului călugărilor trapiști, *memento mori*, “adu-ți aminte de moarte”. Substantivizat, cuvântul este folosit mai ales cu sensul de “rememorare, aducere aminte”:

“Memorialul de la Sighet se vrea un *memento* al luptei anticomuniste din România”. (“România liberă”)

- *modus vivendi*, literal înseamnă mod, stil de viață, dar sensul este de compromis, de modalitate de conviețuire:

“Bosniacii, croații și sârbii vor trebui să găsească la aceste alegeri un *modus vivendi*”. (“Lumea magazin”)

- *mutatis mutandis* se traduce prin “schimbând ceea ce e de schimbat”:

“Scandalul Țigareta II ar fi putut fi, *mutatis mutandis*, un Watergate românesc” (“22”,

mai 1998)

N: - *nomina odiosa* , expresie folosită de Ovidiu cu referire la amintirile dureroase ale răzoiului troian, a ajuns să însemne că invocarea unor nume nu este potrivită:

“Unii dintre actualii colegi de Coaliție ai PNȚCD – *nomina odiosa* – au încercat discreditarea lui Corneliu Coposu, dar acum este cazul ca guvernanții să privească înainte” (“România liberă”)

- *ne varietur*, care să nu mai fie schimbat/ă:

“Liberalii au cerut Convenției o lege a investițiilor *ne varietur*” (“România liberă”)

O: - *O tempora, o mores!* Exclamația lui Cicero, “O timpuri, o moravuri!” a devenit deja o banalitate în ultimii ani!

P: - *persona non grata*, indezirabil/ă. Este declarat *persona non grata* cineva care a acționat împotriva legilor, obișnuințelor, intereselor unei comunități sau țări.

Atenție la unele forme “mixte” de tipul “persoana non grata”: “Ministrul Băsescu a fost declarat *persona non-grata* la Timișoara” (“Ziua”, 6 iunie 1998)

R: - *rara avis*, literal înseamnă “pasăre rară”, dar se aplică pentru o persoană, un fenomen rare:

“Un parlamentar este o *rara avis* în lunile de vacanță prin birourile din teritoriu” (“Adevărul”, august 1998)

- *redivivus*, reînviat, reînceput, reînnoit. Se folosește mai ales în titluri:

“Un Rudolf Valentino *redivivus*” (“Magazin”)

Atenție la genul persoanei, instituției, fenomenului “reînviat”, pentru a evita gafe de felul: “Cascadoria românească, *redivivus!*” (“România liberă”, 1996) *Redivivus* este de genul masculin și, pentru a evita complicații inutile, recomandăm o formulare mai simplă: “Ranște cascadoria românească!”

S: - *sic* înseamnă “așa” și în forma “(sic!)” fie marchează că este vorba despre o greșală, fie atenționează asupra unei situații aparte. Astfel, în textul de față, la un moment dat, am scris

“răbdarea de a <descifra> (sic!) cifra”. Prin “sic”, am vrut să atrag atenția că am sesizat sonoritatea celor două cuvinte: des-cifra cifra.

Marcarea greșelilor de exprimare sau stilistice prin “sic” se face mai ales în cazul citării. În plus, prin “sic” se pot marca anume contraziceri, exagerări flagrante.

- *sine die*, fără stabilirea unei date, a intrat de mult în uzanța limbajului diplomatic, mai ales când este vorba la reluarea convorbirilor:

“O nouă întâlnire Netanyahu Arafat a fost amânată *sine die*”.

- *sine ira et studio* înseamnă “fără mânie și părtinire” și este principiul stabilit de Tacitus cu privire la studiul istoriei.

“Cum putea judeca instanța din Iași procesul celor doi jurnaliști de la Monitorul *sine ira et studio*, când aproape toate rudele colonelului reclamant lucrează în magistratura locală?!”

- *sine qua non*, fără de care nu se poate.

“Fără Parlament se poate, fără Constituție se poate – firește că exagerez -, dar presa este în democrație un element *sine qua non*”.

- *sui generis*, în genul său, aparte, original.

“Domnul Iliescu nu poate înțelege că Occidentul nu înțelege această democrație *sui generis*”. (“22”)

T: - *tabula rasa*, literal, “tăbliță ștersă”. “A face *tabula rasa*” înseamnă “a șterge ceva”, trecutul, faptele condamnabile.

“Acuza că PNȚCD vrea să facă *tabula rasa* din ultimii cincizeci de ani este extrem de gravă”.

- *tale quale* se traduce prin “ca atare, neschimbat”

“Le-a reprodus *tale quale* (bazându-se pe declarațiile și probele dovedite a fi fost măsluite în timpul anchetei) într-un serial vădit calomnios în <România Mare>”. (“România liberă”)

V:- *veni, vidi, vici*, celebrele cuvinte ale lui Cezar după victoria extrem de rapidă de la Zala, “Am venit, am văzut, am învins”. Fraza se citează pentru a desemna un succes rapid. Amiralului Pétain, al cărui guvern s-a format la Vichy i se atribuie calamburul “*Veni, vidi, Vichy*”.

- *versus*, “împotriva”, “contra”, se regăsește și sub abrevierea “vs.”:

“Meciul Ciorbea *versus* Băsescu nu s-a terminat încă”. (“22”)

- *vox populi*, “vocea, dorința poporului”. Expresia are sensul de alegere democratică, dar și de vulg, de dorința celor mulți, în naumite contexte. De la Caragiale, expresia s-a încărcat cu un anume ridicol și demagogie.

Alte cuvinte și expresii străine

Limbajul presei, mai ales cel al presei de ținută, a încetățenit aproape o serie de cuvinte și sintagme străine. Dintre acestea, unele sunt intraductibile sau, dacă sunt traduse, necesită un număr mai mare de cuvinte. Altele, în schimb, au echivalențe exacte, însă se bucură de un anume prestigiu.

În primul caz, cum ar putea fi tradusă, de pildă, expresia franceză “*avant la lettre*” în exemplul: “A afirma că, în anii ’60, Ceaușescu a experimentat o perestroika *avant la lettre* mi se pare o enormă naivitate” (“România liberă”)? Sensul sintagmei este aici “înainte ca perestroika să fi existat”.

Aproape intraductibilă este expresia “*parti pris*”. În cele mai multe contexte, ea înseamnă “părtinire”: “Fiindcă unii membrii ai familiei sale au fost deportați în Bărăgan, e greu să judece situația fără *parti pris*”. (“România liberă”)

Mai rar întâlnită în presa de informare este sintagma “*a rebours*”, “de-a-ndoaselea, în răspar”.

Din aceeași colecție de expresii francezești, la finele articolelor de analiză sau editoriale se folosește *à bon entendeur, salut*, “îl salut pe cel ce înțelege”. Este o modalitate cam prețioasă de a atrage atenția asupra unor tâlcuri știute doar de anumite persoane, printre și unii dintre cititori.

Atenție la formele *vis-à-vis*, *merci* și *apropos*, care au dobândit deja cetățenie română și se scriu “vizavi”, “mersi”, “apropo”. În grafia franceză se scrie *rendez-vous*.

Dintre expresiile englezești, să amintim aici că, la orice enumerare, este invocat *last but not least*, “ultimul/a dar nu în cele din urmă”.

Aproape naturalizat în limbajul agențiilor de presă este *summit*, ce s-ar traduce perifrastic prin “întâlnire la cel mai înalt nivel”.

Despre celelalte cuvinte de recentă extracție anglofonă, ar trebui să avem la dispoziție un întreg capitol, ceea ce ar depăși cu mult spațiul de față.

Exerciții

1. Considerați rândurile de mai jos ca o documentare despre Bill Gates, “părintele” Microsoft. Scrieți un articol despre el parcurgând următoarele etape: a. stabiliți o ierarhie a celor cinci paragrafe, renunțând la cele mai puțin spectaculoase; b. faceți ca, prin aproximare, cifrele să fie percepute cât mai ușor; c. comparați unele cifre cu bugetul României sau alte date semnificative; d. încercați să vedeți ce rezultă din anumite calcule ale veniturilor lui B.G.

- ⌚ Valoarea totală a acțiunilor emise de corporația americană Microsoft a crescut de la 234 de milioane de dolari în 1986 (când au fost cotate pentru prima oară la bursă) la 37,8 miliarde de dolari în momentul de față.
- ⌚ Acțiunile pe care Bill Gates, cel mai bogat om din lume care nu aparține vreunei familii monarhice, le-a vândut în 1986 cu 1,95 miliarde de dolari valorează astăzi 17,5 miliarde de dolari.
- ⌚ Astăzi, Bill Gates deține 272 797 000 de acțiuni Microsoft și ori de câte ori valoarea acestora crește cu 4 dolari, el devine cu 1,1 miliarde de dolari mai bogat.
- ⌚ Valoarea acțiunilor Microsoft a crescut de peste 2 ori în ultimele 13 luni.
- ⌚ Cu banii pe care i-ar încasa dacă și-ar vinde toate aceste acțiuni, Bill Gates ar putea:
 - să cumpere fiecărui cetățean american (copil, bărbat sau femeie) câte o pereche de patine cu roțile ultramoderne;
 - să cumpere un televizor color nou cu diagonala de 61 cm fiecărei gospodării din SUA;
 - să asigure fiecărui cetățean din statul Washington (unde își are sediul compania Microsoft) 13 nopți într-un apartament de lux dintr-un hotel de la Versailles (Franța);
 - să cumpere câte un automobil Honda Accord LX model 1997 fiecărei

gospodăriei din statul Washington.

2. Scrieți un articol de 100-120 de cuvinte pe o temă aleasă de dv., fără să fiți atenți la lungimea propozițiilor și frazelor. Încercuiți apoi pronumele relative “care” și, dacă este posibil, încercați să le eliminați cu ajutorul punctului pus înaintea lor. Încercuiți apoi pronumele sau adjectivele demonstrative “acesta, aceasta...” și încercați să evitați repetițiile. Eliminați, pe cât posibil, gerunziile. Verificați dacă nu cumva mesajul devine mai clar punând propoziția principală sau regentă în fața secundarei.

3. În următorul text: a. corectați greșelile gramaticale; b. eliminați cuvintele în plus; b. scurtați frazele lungi; c. identificați cuvintele al căror sens este impropriu și înlocuiți-le; d. modificați, dacă este necesar, topica.

“Fiind contaminați cu trichinela spirallis la sfârșitul anului 1997 și începutul lui 1998, sute de bărbați și femei din județul nostru au ajuns pe paturile Spitalului Victor Babeș din Timișoara, dintre aceștia decedând deja trei persoane. Datorită creșterii alarmante a cazurilor sus menționate, OJPC împreună cu Poliția Sanitar Veterinară, dorind să prevină extinderea epidemiei în județele imediat învecinate, au demarat ample acțiuni de control atât la producători cât și la comercianții de carne și preparate din carne, atenția inspectorilor din instituțiile respective fiind solicitată în mod special de către producătorii particulari de talie mică și mijlocie deoarece majoritatea focarelor de infecție erau focalizate în jurul acestor categorii.

Principala cauză a izbucnirii acestei epidemii este mizeria care determină apariția rozătoarelor, șobolanii la rândul lor transmițând boala la porcine care, ajunse pe masa românului și nu numai, prezintă un real pericol. Din aceste considerente, carnea trebuie testată înainte de a fi preparată și comercializată acest test fiind la îndemâna oricărui dorește aceasta deoarece nu costă nimic și durează maxim 15 minute.

Abateri de la legea nr. 173/1994¹⁰ s-au înregistrat la mai toate firmele cu producție scăzută cum este și SC XY SA la a cărei depozite s-au mai constatat o serie de nereguli. Aici s-au descoperit zeci kg. de carne stricate depozitate lângă produsele proaspete ce urmau a fi comercializate în cursul săptămânii. Respectiva firmă prepara carnea în așa zisul laborator în condiții ce aduc mai repede a morgă și asta datorită mirosului de carne stricată și mizeriei ce

¹⁰ Numărul și data apariției legii sunt fictive.

domnește pretutindenea.

Lipsa actelor de certificare a provenienței și calității cărnii precum și condițiile igienico sanitare precare i-a convins pe cei ce sunt abilitați să suspende autorizația de funcționare a acestei societăți”.

4. În textul de mai jos, corectați greșelile stilistice, de gramatică și de ortografie, puneți și explicați semnele de punctuație necesare:

“A spune într-una despre Radu Vasile că este Primul Ministru idela al României cred că poate fi maidegrabă o naivitate. Ori dimpotrivă a spune că nu este potrivit e la fel de hazardat ca și cum l-ai compara cu ex premierul Ciorbea din a cărui program s-a înspirat e drept înoindu-l. Unii dintre miniștrii e adevărat crează probleme care în urma unei analize îndeajuns de profundă și matură s-a dovedit a fi false. Atunci însă când puterea are ca aliați pe sindicaliști și patroni nu e cazul ca acești miniștri să mai aibe ezitări.

Urmând exemplul guvernărilor anterioare trebuie acordat întreprinderilor cele mai perdante termene de doisprăzece sau șaisprăzece zile iar apoi pac blocate conturile. Vis-a-vis de această problemă Renelului să i se dea un alt consiliu de administrație iar Romgazului un alt director. Asta înseamnă să nu fii supus presiunilor și să nu fi fost șantajat până acum”.

5. Înlocuiți, în textele de mai jos, cuvintele din paranteză cu expresiile și cuvintele latinești adecvate. Modificați, dacă este cazul, topica.

1. Summit-ul arabo-israelian a fost amânat [fără a se preciza vreo dată].
2. Pentru ajutorarea sinistrăților, ONU a creat o comisie [specială în acest scop].
3. Locul doi a revenit, [la egalitate], Olandei și Belgiei.
4. Prim-ministrul a început discursul său [fără nici o introducere].
5. Președintele a recunoscut: [”Sunt vinovat”].
6. Asupra politicii monetare, ministrul finanțelor se va referi [pe larg] mâine.
7. În procesul reformei economice, privatizarea este un element [vital].
8. Corupția a fost pentru membrii fostei Puteri [o concepție de viață].
9. Un jurnalist care nu critică este [ceva rar].
10. Actuala formă a Legii Învățământului vrea să fie [definitivă].
11. Faptul că B. C. îl confundă pe ambasadorul Olandei cu cel al Belgiei

este, evident, [o scăpare de condei].

12. PNȚCD nu crede că trecutul poate fi [șters cu desăvârșire].

13. Proiectul citit a fost o variantă [prescurtată].

Bibliografie:

1. Academia Republicii Socialiste România, **Gramatica limbii române**, 1966, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România.
2. **Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române**, 1982, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România.
3. CAPELLE, Marc, 1996, **Ghidul jurnalistului**, București, Editura Carro, traducere de Mirela Lazăr.
4. DRINCU, Sergiu, 1983, **Semnele ortografice și de punctuație în limba română. Norme și exerciții**, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
5. DE RUDDER, Orlando, 1988, **Aperto libro ou le latin retrouvé. Dictionnaire commenté des expressions latines d'hier et d'aujourd'hui**, Paris, Larousse.
6. LORENZ, A. Alfred, VIVIAN, John, 1996, **News Reporting and writing**, Allyn and Bacon.
7. MacDOUGALL, Curtis D., 1982, **Interpretative reporting**, eighth edition, Macmillan Publishing Co., New York.
8. OURY, Pascaline, 1992, **Rédiger pour etre lu**, Entreprise De Boeck.
9. RANDALL, David, 1998, **Jurnalistul universal**, Iași, Editura Polirom, traducere de Alexandru Brăduț Ulmanu.

